

MedlemsNytt för Riksförbundet

Finska Krigsbarn

Årgång 13

Nr 1 2008

Rusning efter medborgarskap

Det blev en glädjande rusning efter blanketter och registerkopior när det blev klart att krigsbarnen kan återfå sitt finska medborgarskap gratis.

Riksförbundet Finska Krigsbarn har kämpat i fyra och ett halvt år för denna självklarhet. Men den uppriktiga glädjen över att till slut ha fått gehör för kravet grumlans något av det faktum att det tog så lång

tid. Och att krigsbarnen på vägen dit glömdes bort helt, både av Utlandsfinländarparlamentet och Inrikesministeriet.

Nu är det bråttom för dig som vill återfå medborgarskapet gratis. Möjligheten tar slut 31 maj i år som är sista dagen.

Se sidorna 2, 8 och 9.

Mödrarna fick betala ett högt pris

När **Rauha Lehtonen** (bilden) i en mycket pressad situation beslöt att skicka sina två söner från bombernas Helsingfors till tryggheten i Sverige ångrade hon sig nästan genast.

Men myndigheterna accepterade inte hennes vilja att behålla barnen hemma. Det fanns ingen ångervecka.

Trots att ingen av hennes barn anklagat henne har hon under alla dessa år plågats av dåligt samvete för att hon fattade beslutet, ”det mest smärtsamma en mor kan ta”, som hon säger.

– Jag tror inte att min mor längre tror att jag har haft det svårt. Hennes ångest kommer av grubblerier att hon gjorde fel när hon skickade iväg oss, säger sonen **Pentti Warberg**.

Någon i det officiella Finland borde ge mödrarna ett erkännande. Även de fick betala ett högt pris.

Se Sidorna 4, 5, 6.

Sointu hämtades hem med våld

Ett diplom som återsändes till Hjälpkommittén för Finlands barn avslöjar historien hur lilla **Sointu** hämtades tillbaka till Finland med våld.

MN har lyckats spåra henne.

Sista sidan

Krigsbarnsroman kan bli musikal

Jouko Pikkanen var på väg till Sverige. Men fadern telegraferade från fronten att han skulle stanna hemma, och plockades av tåget.

Nu har han skrivit en krigsbarnsroman som är tänkt att bli en musikal. Sidan 12.

Organisationsnummer: 878001-7862

Från redaktionen

Tack för alla gratulationer och uppmuntrande tillrop efter beskedet om att krigsbarnen får tillbaka sitt finska medborgarskap utan avgift.

– Grattis till gratis finskt medborgarskap. Det var det minsta som Finland kunde göra, skriver **Miguel Benito** på Immigrantinstitutet i Borås.

Men att det skulle behöva ta så lång tid!

Det har blivit täta besök på Riksarkivet efter nyår. Jag har väl förmedlat ett 30-tal kopior på registerkort till krigsbarn som passar på nu, och **Nina Linder** på Riksarkivet har nog haft minst lika många.

Det är ett uppdämt behov som nu får sitt utlopp. Effekten kan bli att handläggningstiden blir lite längre. Hittills har man fått sitt medborgarskap efter cirka 70 dagar.

Tiden löper ut 31 maj i år så det gäller att handla snabbt nu.

Det är möjligt att den tidsgränsen tas bort. Jag har inte funnit något bra argument för den, och jag vägrar acceptera det som ett argument att "så är det bestämt". Dåliga beslut bör rivs upp!

Så hälsar vi **Irja Olsson** välkommen åter till MedlemsNytt.

Senast hon ingick i redaktionen var hon ansvarig utgivare, i sin egenskap av RFK-ordförande.

Nu får hon en "rivstart" som ordinarie medarbetare. Hennes reportage om **Pentti Warberg** och framför allt om hans mor är tankeväckande och sätter fingret på ännu en underlåtenhetssynd från myndigheterna i Finland. De har ännu inte tagit något ansvar för krigsbarnshanteringen gentemot mödrarna, som tvingades till orimliga val.

Så tvingas vi konstatera att isgäddorna och pilkabborrarna tydligen får vara i fred denna vinter. Februari månad är redan slut och ännu ingen hållbar is att pilka från. Inte ens på finska sidan, så det hjälper inte att skylla på regeringen.

Det är inte många år sedan man talade om att vi är på väg mot en ny is-tid...

Kai Rosnell, chefredaktör
kai.rosnell@comhem.se

Detta nummer av MedlemsNytt är tryckt hos
Knivsta Tryckeri AB, Knivsta, i februari 2008.

I detta nummer:

	sidan
Från redaktionen	2
Ordföranden har ordet	3
Ännu ett forskningsprojekt på gång	3
Äntligen dags förlåta mödrarna?	4-5-6
Funderingar om krigsbarnsproblematiken	6
Krigsbarnen som politikens spelbrickor	7
En fullständig seger!	8
Avgiftsfrihet för krigsbarn	9
Censurerad verklighet	10
Sommarteater om krigsbarn	10
Riksmötet i Tällberg	11
Tammerfors-mötet	11
Håller "Sotapeili" som musikal?	12
Hur folkskolan behandlade krigsbarn	13
Inlägg, debatt	14
Ny styrelse i Göteborg	15
Ny ordförande i Gävle-Dala	15
På gång i lokalföreningarna, RFK-info	15
Sointu hämtades med våld	16

Utgivning

Nästa nummer av MedlemsNytt utkommer i början av juni 2008, deadline 18 maj. Därefter början av september och december.

Direktanslutna till RFK

Medlemsavgiften för direktanslutning till RFK är 150 kr. per år. Tidningen ingår i priset.

Prenumeration

Årsprenumeration SEK 100:-- (för icke-medlemmar) till RFK:s pg 424 54 97 - 5.

I Finland (och övriga världen) 14 Euro till Kai Rosnell, bankkonto (Porin Osuuspankki) 570081 476 212, eller RFK:s konto ovan. **Glöm inte ange namn, adress och vad betalningen avser.**

Redaktionen för MedlemsNytt:

Matts Imhagen, ansvarig utgivare, Lundmansg. 11 B, 761 45 Norrtälje. Tel: 0176-12029.

E-post: matts_imhagen@hotmail.com

Kai Rosnell, chefredaktör (redigering, layout), Köllängsv. 10, 741 42 Knivsta. Tel: 018-380009.

E-post: kai.rosnell@comhem.se

Doris (Gui) Emanuelsson, Mjölnerbacken 15, 4 tr, 174 48 Sundbyberg. Tel: 08-7333187.

E-post: gui.sture@bredband.net

Irja Olsson, Näckrosstigen 7, 806 49 Gävle. Tel 026-167678. E-post: irja.olsson.gle@telia.com

Tapani Rossi, Frejgatan 3 D, 243 34 Höör.

Tel: 0413-24236. E-post: tapani@rossi.se

Riksförbundets hemsida: www.krigsbarn.se

— Ordföranden har ordet: —

Norrtälje i februari 2008.

Riksförbundets vara eller inte vara är en fråga som ska vara aktuell. Ett riksförbund är en länk till centrala organisationer och myndigheter och har lättare att komma till tals på nationell nivå. Vårt lilla riksförbund har fått till stånd en hel del, som att det idag står en staty i Haparanda avtäckta av kungen med Finlands president närvarande. En enastående prestation av dåvarande inblandade. Jag är verkligen glad att jag som medlem lyckades vara med på den minnesrika resan.

Finlands sak är vår var föreningen Nordens tema 2007, en idé från Riks. Via Riksförbundet har vi fått rabatterad avgift för återfående av finskt medborgarskap, och nu har vi lyckats driva frågan så långt som helt utan avgift! Listan kan göras mycket längre, men det är inte riksförbundet i sig självt utan hängivna medlemmars idéer och arbete som åstadkommer resultat och där riksförbundet har varit en port till framgång.

Vi behöver ditt engagemang, dina förslag och ditt stöd i verksamheten. Vår medlemstillväxt, rekrytering, behöver främjas. Vi krigsbarn åldras och för att våra erfarenheter ska leva vidare är våra barn och barnbarn lämpliga, önskvärda, budbärare att föra erfarenheterna vidare. Vid riksmötet i Kungälv 2006 och Frostavallen 2007 medverkade barn till krigsbarn.

Hur det blir vid nästa riksmöte i Tällberg vet jag inte, men hoppas att vi även då får med barn, och gärna barnbarn, till oss krigsbarn. Framtiden är vår via våra barn, och tänk att få med våra efterkommande medan vi ännu lever och få del av deras erfarenheter som barn till krigsbarn. Här har våra föreningar en stor uppgift att få in dem i verksamheten. Deras barn visar redan intresse för vår generations liv, ett intresse

som kan föra verksamheten ytterligare framåt. Se bara Sverigeättlingarna i Amerika och deras intresse för "det gamla landet" med alla föreningar som finns där.

Jag vet att det görs ett bra arbete med möten och föredrag i våra föreningar. Utan medlemmar inga föreningar, utan föreningar inget riksförbund.

Tack alla ni medlemmar för ert medlemskap och engagemang! Hakkaa päälle!

Slaget om Finland

När jag skriver det här går filmen Tali Ihantala 1944 – Slaget om Finland i Stockholm.

Kring byarna Tali och Ihantala nordost om Viborg utkämpades under två veckor i juni-juli 1944 det största slaget i Nordens historia.

Filmen är en påkostad finsk krigsfilm som inte har direkt rosats av filmkritikerna. Som mest har jag sett en trea på en femgradig skala, och det var en snäll bedömning.

Filmen ska inte jämföras med filmen Okänd soldat, där man får följa enskilda soldater, utan är mest ett försök att redogöra för de avgörande slagen om Finland.

Filmen har ett historiskt intresse för intresserade om rysens ansträngningar att inta Finland. Som vi vet så kämpade och stod de våra emot en övermakt och Finland förblev självständigt. Tack för det!

Nästa nummer av MedlemsNytt kommer i juni med reportage från riksmötet i Tällberg. Jag hoppas få se dig där.

Matti

Ännu ett forskningsprojekt på gång

Ännu ett forskningsprojekt i det stora ämnet "finska krigsbarn" har startat.

Det är **Pentti Andersson** (bilden), docent i utvecklingspsykologi, och krigsbarn bosatt i Lidingö, som tagit initiativet till en undersökning av 250 personer från olika grupper.

Målsättningen är att undersöka långtidseffekter av krigstrauma hos finska soldater respektive separations-trauma hos finska krigsbarn. De effekter som kan vara aktuella är bl a koncentrationssvårigheter, överaktivitet etc. Dessa effekter kan i sin tur innebära svårigheter med sömn, obehag vid känslomässig närhet till andra människor, rädsla, ilska, ångest eller depression.

Pentti Andersson har valt ut personerna bland grupperna krigsbarn i

Sverige, krigsbarn i Finland, krigsveteraner i Sverige, krigsveteraner i Finland samt finska krigsinvalid i Sverige.

– Det är väldigt angeläget att få mer kunskap om olika samband som möjliggör en mer nyanserad och djupgående

kartläggning om förekomsten av individuell sårbarhet för aktuella grupper, säger Pentti.

Han betonar att dessa aspekter inte omfattas av den stora undersökningen som professor Singa Sandelin Benkö initierade och som Nina Santavirta och hennes team i Helsingfors fullföljer.

Alla som deltar i undersökningen besvarar ett formulär anonymt och frivilligt.

Undersökningen har titeln "Holocaust trauma och individuell sårbarhet – ett livscykelperspektiv för finska krigsbarn och finska krigsveteraner".

Riksförbundet uppmuntrar naturligtvis all forskning i detta ämne.

Så om du är tillfrågad – ställ upp!

Kai Rosnell

Äntligen dags förlåta mödrarna?

Är det inte hög tid att förlåta mödrarna?

Det undrar **Seija Hirvilammi** som läst professor **Katri Räikkönen**s redovisning i Helsingin Sanomat om att depressioner är vanligare bland krigsbarn än den övriga befolkningen.

Seija skrev till professor Räikkönen och frågade om det fanns motsvarande forskning om mödrar till krigsbarn? Hur mår de, mödrarna som tvingades skicka i väg sina barn?

De är inte många som ännu är i livet men de finns, säger Seija. Hennes egen 85-åriga mor lider svårt av skuld känslor och ångest över att hon i februari 1944 skickade sina två pojkar till Sverige.

Hon fick ett råd

1944 bodde Lehtonens familj på Terrassgatan i Helsingfors. Den då 22-åriga modern **Rauha** var arbetspliktig och fadern **Niilo**, 24 år, var inkallad för att utföra visst underhållsarbete. Enligt Rauha fick Niilo ingen ersättning utan familjen levde på hennes lön.

Sedan stängdes daghemmet och det blev omöjligt att arbeta för hon hade ingen som kunde ta hand om **Pentti**, 2 år, och **Ensio**, 3 år.

Rauha frågade sina arbetskamrater till råds och fick höra talas om Mannerheims barnskyddsförbund. De skulle kunna ge råd och anvisningar till barnomsorgen.

Det visade sig att hjälpen handlade om barntransport till Sverige. Rauha var sist i kön och måste inom tre dagar be-

Pentti Warberg med sin mor Rauha på Helsingfors järnvägsstation i april 2005, när Pentti var på väg till festligheterna i Haparanda. Foto: Kai Rosnell

stämna sig om hon skulle skicka iväg pojkar eller inte.

Ingen ångervecka

Först svarade hon jakande men redan nästa dag ångrade hon sig. Hon gick till Socialministeriet på Aleksander-gatan och frågade tjänstemännen om det fanns andra alternativ, att hon hade ångrat sig och ville ha pojkar kvar. Det gick inte. Hon fick till svar att Finlands regering hade beslutat att barnen ska skickas till tryggheten i Sverige.

Kriget hade pågått länge. Rauha hade ofta springande fått bära pojkar till skyddsrummet och ett av grannhusen hade redan träffats av en bomb. De små visste också vad flyglarmet betydde, och i farans stund bad treåriga Ensio: "Kära Jesus välsigna oss, förkasta oss aldrig, skydda oss så det blir

inga fler larm och inga faran över heller. Och skydda, skydda pappa!"

På resdagen kallades pojkar till Posthusets skyddsrum. De var nyklippta och fina i sina nya kläder. Väl framme fick de ett stycke bröd i handen och fördes sedan till bussarna. Mamma fick inte följa med och säga adjö. Hon fick gå hem.

Två veckors väntan

Väl hemma i det tomma huset kom reaktionen, ångern och förtvivlan. Hon rev fram barnens kvarvarande kläder ur garderoben, letade efter dem, ropade på Pentti och Ensio. Kunde inte förstå att pojkar var borta. Och den smärtan och längtan fick hon bära i tysthet för någon förståelse fick hon inte av omgivning, men ibland fördömanden.

Först efter två veckor fick Rauha veta var pojkar fanns, att de skilts åt. Ensio hade hamnat på Gotland och Pentti i Gävle. Redan året därpå krävde hon att få barnen tillbaka men det tog två år innan hon återsåg sina söner.

Smärtsamt beslut

Ingen i familjen har anklagat henne, men Rauha anklagar sig själv och säger att beslutet var det mest smärtsamma en mor kan tvingas att ta.

– Men vad skulle jag ha gjort, frågar hon familjen. Det var krig och jag ville bara skydda barnen från kaos och hot. Och de skulle inte vara borta länge, fast det blev de. Hade jag haft längre

Bröderna Ensio och Pentti snyggt klädda för Sverige-resan

forts på nästa sida

Hur kan vi hjälpa vår mamma?

forts från föreg sida

betänketid än tre dagar hade jag inte lämnat ifrån mig pojkarna.

Enligt Seija Hirvilammi mår hela familjen dåligt av att modern lider så, och hon tycker inte att modern ska behöva tillbringa sina sista år med sådan ångest och sorg. Någon borde tala om för henne att det var ett stort offer hon gjorde. Att barnflyttningarna var resultat av politiska beslut och ansågs rent av vara bra för barnen, säger Seija.

– Borde inte mödrarna ha fått träffa psykologer för att bearbeta sina trauman?

Ljft av dem ansvaret!

– För min mamma är det för sent, men det skulle vara bra om frågan lyftes upp, säger Seija som tror att hon skulle ha handlat likadant under liknande förhållanden.

– För dagens människor är det viktigt att veta vad som hände då så att man aldrig gör om samma misstag.

Och hon vädjar också till krigsbarnen i Sverige:

– Jag vet att det finns många krigsbarn som har haft, och har det svårt och jag respekterar det. Men är det inte dags att befria mödrarna från ansvaret, och att de krigsbarn som ännu inte förlåtit dem gör det nu för att själva bli fria och kunna gå vidare i livet.

Systrarna Seija Hirvilammi och Anna-Liisa Lehtonen, som båda är

födda efter Ensios och Penttis resa till Sverige, beslutade i januari i år att åka till brodern Pentti för att tillsammans diskutera hur de bäst skulle kunna hjälpa modern.

Minns rädslan

Jag träffade dem hemma hos Vuokko och Pentti Warberg.

Pentti valdes förra året till ordförande för Gävle-Dala krigsbarnsförening.

Han minns bombningarna, ljuden och rädslan, minnen som ännu plågar honom. Han är påtagligt rörd när han berättar.

Av tågresan via Haparanda till Sverige minns han endast att han sov på hatthyllan.

Bröderna skildes

I Gävle skildes bröderna åt. Ensio skickades vidare till ett barnlöst par på Gotland, medan Pentti insjuknade och blev kvar på fattigvårdsstyrelsens sjukhem i Gävle. Hur länge är oklart men sedan sändes han till Österfärnebo, i närheten av Gävle, till gården ”Jönses”.

Där bodde Anna och Karl Erik Persson och fosterföräldrarna, Perssons dotter Lillanna och mågen Evert Warberg.

Ett av Penttis tidigaste minnen är att Karl Erik fyllde år och att man sköt salut, och hur han skräckslagen sprang genom salen och gömde sig under soffan.

Lillanna har berättat att Pentti i bör-

jan var helt tyst hela två veckor. Hunden Kei blev hans vän, och han ville sova i hundkojan tillsammans med den.

Kei var den som lockade fram det allra första leendet.

Breven berättar

Penttis biologiska mor Rauha brevväxlade med fostermamman Lillanna. Hon skrev ofta, och på finska. Översättningarna finns kvar, däremot inte Lillannas svar.

Breven ger bild av Penttis utveckling och om moderns längtan att de svåra tiderna ska ta slut så pojkarna får komma hem. Men hon är samtidigt innerligt lycklig över att de är i trygghet i Sverige. Hon är rädd att Pentti glömmet bort finska språket vilket han också gjorde ganska omgående. Som tvååring hade han inte stort ordförråd, så svenskan tog snart över, men språkinläringen gick långsamt.

Rauha tackar översvallande för foton, paketen och gåvorna som familjen i Finland får och uppmanar Pentti att vara snäll och lydig. Modern är glad att Pentti har kommit till en troende familj och att han får gå i söndagsskolan precis som han gjorde hemma i Finland. Det är modern som skriver men faderns omtanke uttrycks också i breven.

Rauha arbetar heltid och de tomma kvällarna fyller hon med att sjunga i församlingens kör.

Fick hem pojkarna

Så går ett par år. Pentti trivs i Österfärnebo. Han kallar Anna och Karl-Erik för mamma och pappa men vet att han har ”äiti” och ”isä” i Finland.

Januari 1946 vill Rauha och Niilo åter ha hem Pentti och Ensio, men samtidigt kan man av breven ana att hon hade svårt att ställa krav. De kände stor tacksamhetsskuld till den svenska familjen så hon säger att det är Niilo som kräver att de kommer hem.

Så blir det. En månad senare skickas Ensio och Pentti hem. Pentti tror att det handlar om tillfällig vistelse i Finland och de längtar hela tiden till Sverige. Enligt moderns brev säger Pentti att om det skulle bli krig på nytt skulle han genast resa hem till mamma och pappa. De är ledsna när han är borta, förklarar han.

Pojkarna försöker rymma men hittas

Vad kan vi göra för mamma? Syskonen Seija, Anna-Liisa och Pentti diskuterar.

Foto: Irja Olsson.

forts på nästa sida →

Kände sig utanför familjen – som ”den svenske pojken”

forts från föreg. sida

på spårvagnen där Rauha får hämta dem.

Sommaren 1947 får Pentti inbjudan att komma tillbaka till Sverige men inbjudan avslås av myndigheterna. Senare på hösten får han tillstånd och tillbringar vintern och sommaren 1948 i Österfärnebo tills skolan i Finland börjar.

Varför bara Pentti?

När tiderna blir bättre börjar Penttis familj och fosterföräldrarna besöka varandra.

Familjen på Gotland längtar också efter Ensio och försöker hålla kontakt med brev och paket. De hoppas att Ensio skulle få pass och komma till dem men så blir det inte och kontakten med Ensios familj bryts så småningom. Ensio längtar efter dem och frågar varför det bara är Pentti som får vara i Sverige.

Sedan börjar Pentti i skolan men trots att han har bra relationer till föräldrarna och syskonen så väntar han hela tiden på sommaren, och att få resa till Sverige. System Anna-Liisa minns att pojkarna väntade dagligen på brev, att de låg under brevlådan och grät om inget brev kom.

Lehtonen blir Warberg

Som 16-åring återvände Pentti till Österfärnebo och började arbeta på fosterpappan Warbergs åkeri. Han gjorde lumpen i Finland vid flottan och Anna-Liisa minns hur stolta de var över Pentti som marinsoldat.

Det var då Pentti träffade **Pirkko** från Karelen. De gifte sig och bildade familj. Döttrarna **Karin** och **Maria** föddes och så småningom flyttade familjen till Österfärnebo där Pentti fick ärvta fosterpappans, Warbergs åkeri.

I samband med det ville Warbergs adoptera honom och fast han var myndig, och inte behövde, så frågade Pentti modern om lov, fadern var död, och det fick han. Pentti Lehtonen blev Warberg.

Överflöd av kärlek

Pentti säger att han alltid haft bra relationer till de biologiska föräldrarna och fosterföräldrarna, att han fått överflöd av kärlek men känt sig kluven och haft dåligt samvete när han var i Sverige

och tvärtom när han var i Finland. Han har bytt land och språk flera gånger och känner sig rotlös. Mamma kallar honom för ”Kappsäckspojken”.

– Båda familjerna ville mig väl men det har varit tungt att alltid vara tack-sam, snäll, lydig och till lags, säger han.

Man hör att han har haft svårt att ta egna beslut utan har hela tiden lyssnat till familjernas önskningsar. Relationerna till syskonen i Finland är också bra, men ibland har han känt sig utanför, som ”den svenska pojken”.

Genom att intervjua modern på band har Pentti väl reda på vad som hände under kriget och anklagar inte hennes dåtida beslut.

– Det var inget lätt val som föräldrarna gjorde, säger Pentti. Han är övertygad om att föräldrarna tog beslutet tillsammans för fadern har aldrig anklagat Rauha för att hon ensam skulle fattat beslutet.

Pentti säger att han har haft ett bra liv i Sverige, trots att äktenskapet slutade med skilsmässa. Han är nu morfar till fem barnbarn och efter många år som skild träffade han sin nuvarande hustru Vuokko och bor i Sandviken.

Pentti tror inte att modern nu längre har uppfattningen att han skulle ha det svårt. Moderns ångest kommer av grubblerier att hon gjorde fel då hon skickade i väg dem, säger han.

Pentti tror inte heller att finska barn skickades till Sverige för att man skulle bli av med dem. För de flesta föräldrarna måste det ha varit ett mycket smärtsamt val, ett stort offer, säger han.

Någon i det officiella Finland borde ge mödrarna ett erkännande. Även de fick betala ett högt pris.

Irja Olsson

Kunskapskanalen

Ett TV-program på Kunskapskanalen lördag 8 mars kl 20.30 under rubriken Vetenskapslandet handlar bl a om krigsbarn i Ljungbyhed.

Var du där?

Vieno Mårtensson, född **Ruotsalainen**, var med!

Kan ses i efterhand på nätadressen www.forskning.se

Funderingar om problematiken

Diskussionen vågor har ibland gått höga då man haft åsikter om var barnen fick det bäst, här i Sverige eller hemma i Finland. Krigsbarnen som återvände hem efter flera år kände ibland bitterhet och, ja, en viss avund över att de inte, som vissa andra, fått stanna i ”sin familj” i Sverige.

Sen fanns det många barn med stor hemlängtan som aldrig fick återvända. De fick finna sig i att bli kvar av olika skäl. Det var inte alltid barnens bästa om del fosterföräldrar hade för ögonen.

Det värsta som händer ett barn i nöd är att ingen lyssnar på det eller vänder ryggen till eller t.o.m. straffar barnet för dess ”otacksamhet” att våga säga något negativt om sin situation.

På plussidan finns de många familjer som helt osjälvviskt ställde upp och hela tiden hade barnets bästa för ögonen. De som såg längre än till sina egna behov och t.o.m. kunde bortse från det. De flesta barnen fick en bra och lycklig tid i Sverige och en del av dem blev kvar som älskat barn här. De barn som äntligen fick komma hem upplevde just det de längtat efter: äiti, isä och släkten. De var självklart hemma.

Som medlem i Stockholmsföreningen Finska Krigsbarn minns jag att när vi ”gamla krigsbarn” möttes var allt rätt kaotiskt känslomässigt sett i början.

Där fanns uppmaning att lära sig finska, använda sina ursprungsnamn etc.

Detta sagt till barn som sen tidig ålder bott här i Sverige och inte längre hade det finska språket kvar. Efter att ha haft locket på om den egna bakgrunden, kom många förbjudna känslor upp. Det kunde handla om sorg över att den egna familjen inte ”ville ha” sina barn tillbaka. Vid flera familjebiten kunde de uppleva tvånget att på nytt försöka skapa känslor för de nya föräldrarna. Barnet undrade kanske då: ”hur länge varar detta – vad kommer sen”? Kan-ske det då i grunden hände något som gjorde att känslorna stängdes av?

Upp till ytan kom ilskan, sorgen, hatet och kanske också frågan varför ingen älskade dem. Barnen kände sig dumpade i en del fall.

De flesta lokalföreningar har funnits

forts på sid 14 →

Pertti Kavén:

Krigsbarnen som politikens spelbrickor

Hade de svenska hjälpgivarna alternativ i december 1941, när man fattade beslutet om omfattande barntransporter från Finland till Sverige?

Man hade grundat en kommitté i Sverige den 23.10.1941, som senare fick namnet Samarbetskommittén för nordiskt hjälparbete. Ordförande var överståthållare **Torsten Nothin**. I sitt sammanträde den 4.11.1941 konstaterade kommittén, att det var omöjligt att överföra livsmedel till Finland. I detta sammanhang diskuterade man om utvidgade barntransporter till Sverige.

I sitt sammanträde den 22.12.1941 behandlade kommittén fortfarande Finlands situation. Livsmedelsbristen var skriande. Finländarna skulle vara tack samma för barntransporter, men antalet barn borde vara tiotusentals. Man uppskattade att överförandet av cirka 50 000 barn skulle ha en positiv effekt i den svåra försörjningssituationen.

Röda Korsets roll

Nothin ville trots allt leverera hjälpen till Finland. Han skickade därför den 29.12.1941 ett brev till utrikesminister **Christian Günther**:

”Samarbetskommittén tillåter sig därför hemställa att genom regeringens försorg underhandlingar måtte upptagas med dem, som härvid har avgörandet i sin hand, för att deras medverkan må erhållas till att överföra livsmedel och kläder till Finlands barn. Härvid bör, i enlighet med vad som praktiserats i andra liknande fall, åt någon internationell organisation, förlagsvis Internationella Röda Korset, uppdragas att öva noggrann kontroll över att de varor, som överförs, komma barnen till godo.”

Ingen kontakt?

Internationella Röda Korset övervakade då den internationella hjälpen till Grekland, som led av hungersnöd. Nothins brev hade ingen verkan. I Internationella Röda Korsets arkiv finns ingen uppgift om den svenska regeringens kontakt.

Varför lyckades Greklands modell inte i Finland?

Pertti Kavén har funnit nya intressanta aspekter i krigsbarnsfrågan.

Det största hotet Sverige hade i slutet av år 1940 var att bli ekonomiskt beroende av importen från Tyskland eller från den del av Europa, som Tyskland behärskade.

Spelregler, kontroll

Spelregler för Göteborgstrafiken, som var mycket viktig för Sverige, utformades i november 1940. Efter många svårigheter kunde man inkludera i handelsavtalet en begränsad oljeimport till den svenska militärens behov. Också tyskarna accepterade avtalet.

Göteborgstrafiken drevs hela krigstiden under benhård kontroll av de krigsförande makterna. Hotet att avbryta handeln användes som påtryckningsmedel mot svenskarna. Sjötrafikens betydelse för Sveriges industri, närings-situationen och flottans och flygvapnets funktionsduglighet var stor.

Ekonomiskt intresse

De allierades intresse för Sverige var närmast politiskt. Tyskarnas intresse var krigsekonomiskt. Den svenska järnmalmen var väsentligt viktig för Tysklands krigsindustri. 83 % av Tysklands järnmalmsimport kom från Sverige.

I praktiken uppgav Sverige sin fasta neutralitet och opererade närmast på det sätt som situationen krävde. Den viktigaste variabeln var krigssituationen. När Tysklands situation försämrades, minskade också den svenska böjligheten.

Påtryckningsmedel

Varuutbytesprotokollet för Göteborgstrafiken gav engelsmännen ett

politiskt påtryckningsmedel mot Sverige. Finland hade blivit för statsminister **Per Albin Hansson**, som redan under vinterkriget hade en kylig inställning mot Finland, ett besvärligt problem i förhållandet till de allierade. Englands linje mot Finland var stenhård. Länderna råkade i krigstillstånd mot varandra den 6.12.1941.

USA-hjälpen misslyckades

Hur stränga attityderna var kan beskrivas med hur det gick med det Svenska Röda Korsets försök att få den hjälp som insamlats för Finland i USA till gagn för finska barn i Sverige. Det lyckades inte. Finska barn var barn från ett fientligt land.

Vid årsskiftet 1941-42 kolliderade strävan att hjälpa Finlands barn i barnens hemland mot Sveriges handelspolitiska intressen i samband med relationer till de allierade, närmast England. Hanssons regering tog inga risker. De handelspolitiska faktorerna vägde mera än de humanitära. Nothins förnuftiga strävan fick ge vika för Sveriges livsviktiga intressen.

Barnen var politikens spelbrickor.

Nothin konstaterade senare till pressen, att förhållandena hade begränsat möjligheten att välja det humanitära sättet att hjälpa barnen. Den enda möjligheten var att överföra barnen till Sverige.

Orsaken till detta var rent politisk.

Pertti Kavén

Källor:

Rockberger, Nicolaus: *Göteborgstrafiken*. Stockholm 1973.

Fritz, Martin: *German steel and Swedish iron ore 1939-1945*. Göteborg 1974.

Fritz, Martin, Nygren, Ingemar, Olsson, Sven-Olof, Olsson, Ulf: *The Adaptable Nation. Essayes in Swedish Economy during the Second World War*. Sweden. Gothenburg. 1982.

Carlgrén, Wilhelm M: *Svensk utrikespolitik 1939-1944*. Stockholm 1973.

Nevakivi, Jukka: *Ystävästä vihollisiksi. Suomi Englannin poliitikassa 1940-1941*. Helsinki 1976.

Se även sidan 14!

En klar och fullständig seger!

Som de flesta av oss säkert redan känner till har krigsbarnen äntligen fått igenom kravet på att återfå vårt finska medborgarskap utan avgift.

Nyheten släpptes av migrations- och Europaminister **Astrid Thors** den 5 december 2007, bara några dagar efter det att förra numret av MedlemsNytt lämnat tryckeriet och nått medlemmarna.

Då hade redaktionen i flera veckor legat på Finlands inrikesministerium för att få ett besked: om ett beslut i frågan var att vänta inom kort. För vi ville ha med nyheten redan i förra numret av tidningen. Vi var beredda att uppskjuta tryckningen någon vecka för den sakens skull.

”Ett litet missöde”

Från migrationsminister Astrid Thors var det helt tyst: inget svar.

Men hon framträdde i finskspråkiga Uutiset i Sveriges TV 2 och meddelade att hon ”tagit initiativ till” att krigsbarnen skulle få medborgarskapet gratis ”från början av år 2008”, och att det förra hösten blivit en ”pieni lipsahdus” som gjorde att krigsbarnen inte kom med samtidigt som veteranerna som ju fick sitt medborgarskap gratis från 1 januari 2007.

”Pieni lipsahdus” betyder ett litet missöde, ett litet förbiseende.

Följdfrågor

Den 27 december undertecknades förordningen officiellt: krigsbarnen skulle få medborgarskapet gratis från ”början av 2008”.

Senare preciseras tidpunkten, på vår förfrågan, till 1 januari 2008.

I samband med tillkännagivandet av nyheten erbjöds minister Astrid Thors att ”med egna ord” redogöra för ärendets handläggning samt att svara på en del frågor om hithörande problem, t ex varför det var omöjligt att slopa tidsgränsen 31 maj 2008.

Vi har fått bifogade artikel från Astrid Thors (se nästa sida!).

Specialmedarbetare

Eftersom ministern själv inte velat svara på mail har kontakten med inrikesministeriet i stället skett via **Thomas Bergman**, specialmedarbetare, en man som åtminstone svarar på frågor.

Han bekräftar att krigsbarnens pro-

tester varit avgörande för frågan.

– Framställningen från Riksförbundet finska krigsbarn var en av de viktigaste påverkande faktorerna i frågan, skriver han i mail daterat 1 februari 2008.

Vi kan alltså konstatera att krigsbarnen utgått med en klar och fullständig seger i denna rättvisekamp.

Tidsgränsen?

Hur blir det med tidsgränsen?

– Den kommer troligen inte att förlängas, utan tiden går ut den 31 maj 2008, skriver Thomas Bergman.

Men inrikesministeriet har beslutat utreda behoven att ändra medborgarskapslagen igen. Då kommer det också att utredas om det är ändamålsenligt att föreskriva att ett anmälningsförfarande av dagens modell blir permanent.

Vi har från konsulatshåll fått ett ”säkert” tips om att tidsgränsen kommer att tas bort. Men nu gäller den och de som vill ha tillbaka medborgarskapet måste lämna in ansökan senast 31 maj.

Lapplandsbarnen

Vi har också fått klart besked att avgiftsbefrielsen också gäller de barn som kom med massevakueringarna från Lappland hösten 1944.

Problemet här är bara att denna kategori inte så lätt kan hitta bevis för att de förts till Sverige och vistats här.

– Om en sökande kan påvisa att han eller hon på grund av andra världskriget har varit krigsbarn i ett annat nordiskt land skall avgiftsbefrielse gälla, heter det.

”Påvisa” är ungefär detsamma som ”bevisa”. Men dessa barn hamnade sällan i Hjälpkommitténs register, och det är inte lätt att hitta några listor över huvud taget över de barn som kom över från Lappland då och blev kvar här.

En glömd grupp

En fråga som aktualiserats av **Marit Arnbo**m i AFO (Organisationen för vuxna adopterade och fosterbarn) är läget för sådana finska barn som adopterats i Sverige och som inte varit krigsbarn först. Det finns en hel del sådana barn som alltså helt oförskyllt och utan att ha haft en aning om det blivit av med sitt ursprungliga finska medborgarskap i samband med en adoption i Sverige.

– Förordningen om Migrations-

verkets avgifter för år 2008 är nu fastställd och tillämpas för fullt och kan inte mera öppnas för att ändra grunderna, skriver Thomas Bergman. Frågan om adoptivbarn är komplicerad på grund av de långtgående juridiska konsekvenser en adoption har.

Ställ krav!

Förordningen kan alltså inte ändras för detta år. Men det finns naturligtvis ingenting som hindrar att denna fråga tas upp inför behandlingen av kommande års avgifter.

Det vore inte mer än rimligt att även denna grupp f d finländare skulle få total avgiftsbefrielse. Det gäller för de adopterades organisationer att framföra sina krav!

Vad som gäller

Detta är alltså vad som gäller för att återfå sitt finska medborgarskap:

Skaffa blankett KAN 11 (tidigare Uvi 11). Kan laddas hem via internet (www.migri.fi) eller beställas från Finlands ambassad eller konsulat.

Som bevis för att du varit krigsbarn bör du skaffa kopia av registerkortet från Hjälpkommitténs arkiv på Riksarkivet i Stockholm (kan beställas direkt från Riksarkivet eller via RFK:s sekreterare (kai.rosnell@comhem.se).

Sen är det bara att fylla i blanketten och skicka den till Finlands Ambassad! Senast 31 maj i år!

Handläggningstiden har varit cirka 70 dygn.

Kai Rosnell

Adresser

Finlands Ambassad

Gärdesgatan 9-11

Box 24285

104 51 Stockholm

Tel: 08-6766700

Riksarkivet

Box 12541

102 29 Stockholm

Tel 08-737 63 50.

Skatteverket

Tel 0771 - 567 567.

Minister Astrid Thors:

Avgiftsfrihet för krigsbarn

Den nuvarande medborgarskapslagen (259/2003) trädde i kraft den 1 juni 2003. I denna gavs en tidigare finsk medborgare möjlighet att återfå finskt medborgarskap efter anmälan, om han eller hon förlorat det t.ex. när han eller hon förvärvat medborgarskap i en annan stat.

Också avkomlingar till tidigare eller nuvarande finska medborgare har möjlighet att efter anmälan få finskt medborgarskap trots att de inte har haft finskt medborgarskap förut.

Anmälmöjligheten begränsades till fem år, därför måste anmälan anhängiggöras senast den 31 maj 2008. I Sverige begränsades tiden för inlämnande av motsvarande medborgarskapsanmälningar till två år när Sveriges medborgarskapslag reviderades 2001.

Medborgarskapsanmälan görs till Migrationsverket, men utomlands bosatta personer kan anhängiggöra en anmälan endast vid en finsk beskickning.

Tidigare finska medborgare och deras avkomlingar ansökte om finskt medborgarskap i fjol genom att lämna in 29 procent fler medborgarskapsanmälningar än år 2006. År 2006 anhängiggjordes 1 949 medborgarskapsanmälningar, medan antalet anmälningar ökade till 2 512 år 2007.

Drygt 10 000 medborgarskapsanmälningar har anhängiggjorts före slutet av 2007, då övergångsbestäm-

melsen har varit i kraft. När sökanden och sökandens minderåriga barn som sökanden har vårdnaden om och för vilka han eller hon i samma anmälan önskar finskt medborgarskap räknas med, har totalt ca 11 800 personer ansökt om finskt medborgarskap som tidigare finska medborgare eller som deras avkomlingar.

Det ökade antalet anmälningar förlänger behandlingstiden för anmälningar. Hittills har den genomsnittliga behandlingstiden varit ca 70 dygn.

För medborgarskapsanmälningar såsom för Migrationsverkets andra prestationer debiteras i regel en behandlingssavgift. I Finland fastställs grunderna för de avgifter som debiteras för myndigheters prestationer i lagen om grunderna för avgifter till staten.

Från och med den 1 januari 2008 tas

ingen avgift ut för en medborgarskapsanmälan om sökanden kan bevisa att han eller hon har varit krigsbarn i Sverige, Danmark eller Norge på grund av andra världskriget.

I praktiken har de som lämnat in medborgarskapsanmälan bevisat att de varit krigsbarn genom att till sin anmälan foga ett intyg från socialministeriets barnflyttningsskommitté som de fått från Riksarkivet eller ett intyg av någon organisation som också har skött flyttningen.

Den tid som enligt övergångsbestämmelsen utsattes för inlämnande av medborgarskapsanmälningar går ut den 31 maj 2008.

Enligt den gällande lagen kan tidigare finska medborgare som bor utomlands inte förvärva finskt medborgarskap efter att den utsatta tiden har gått ut.

Tidigare finska medborgare kan förvärva finskt medborgarskap på ansökan om de har bott i Finland under de föregående två åren innan ansökan avgörs.

Inrikesministeriet börjar utreda behoven att ändra medborgarskapslagen 2008.

Astrid Thors

Migrations- och Europaminister

”Anhängiggöra” betyder ”överlämna till prövning och avgörande”, enligt Nationalencyklopedins ordbok.

Astrid Thors.

Foto: Kai Rosnell

Medaljprydda damer

*Finska Krigsveteraner i Stockholm, som haft ett flerårigt gott samarbete med Stockholmsföreningen Finska Krigsbarn, visade sin uppskattning genom att den 13 december tilldela ordförande **Doris Emanuelsson** (t v) och styrelsemedlemmen **Soili Andersson** Finlands Krigsveteraners Förtjänstmedalj.*

Helsingfors får ny platta

Krigsbarnens minnesplatta i Helsingfors skall bytas ut.

– Den gamla plattan i stationstunneln är i dåligt skick. Ytan har tvättats och polerats, men ingenting hjälper, berättar **Läsa Pöyhönen**.

– Så vi har beställt en ny minnesplatta av **Anna Jäämeri-Ruusuvuori**. Vi har fått löfte av VR (statens järnvägar) att få placera den på väggen till en byggnad mellan stationshuset och posthuset.

Den nya plattan invigs officiellt torsdag 8 maj kl 14, med Sveriges ambassadör **Eva Walder-Brundin** på plats, liksom omsorgsminister **Paula Risikko** med flera.

Det blir ingen stor tillställning, mer en festlighet för Helsingfors-föreningens egna medlemmar.

K.R.

Guldstjärna för ”Censurerad verklighet”

Marjatta Höynä-Nilsson inleder berättelsen om sin barndom på julafton 1939. Vinterkriget har nyss börjat, men familjen väntar ändå på tomten.

Han kommer. Men julklappssäcken är tom.

Tomten förklarar att han blev tillfångatagen av ryssarna. Han lyckades fly, men klapparna blev kvar.

Det är en dramatisk inledning av en eländesskildring, sedd ur ett barns perspektiv, men på ett sätt som får det att framstå som ganska naturligt och inte alls så eländigt.

Författaren spelar upp en film med många tomma rutor som hon försöker fylla med framkallade minnen. Det blir fragmentariskt, men effekten är förbluffande. Hon lyckas gestalta sin barndom med värme och kärlek, och utan bitterhet.

I bakgrunden finns en mor som vid nio års ålder såldes på auktion till lägstbjudande, tillsammans med en yngre syster, av en mormor som var laestadian men rökte pipa, vilket ju var synd för alla andra. Där finns en äldre moster som

Marjatta Höynä-Nilsson blev inte ”ett duktigt krigsbarn”, men en duktig författare. Foto: Kai Rosnell

med sin make sökte lyckan i Sovjetunionen, blev änka och försökte fly tillbaka till Finland men togs tillfånga och avrättades.

Framför allt finns där en far med kvinnotycke som överger sin högggravida hustru och fyra barn för en annan kvinna, och för att slippa bli inkallad flyr han till Sverige.

Det centrala i berättelsen är emellertid Marjattas förestående resa som krigsbarn till Sverige. Dit hade en tre år äldre bror redan rest, och Marjatta ser fram mot avresan.

Men krigsbarnståget är försenat och flickan går hem igen med sin mor. När en lotta kommer på kvällen och säger att ”nu har tåget kommit, nu kan du komma” vägrar flickan att resa.

Hon lyckades inte bli ett ”duktigt krigsbarn”. Samvetskväl och känslan av skuld följer henne hela livet, skuld för att hon genom sin vägran gjorde moderns börda än tyngre.

Marjatta Höynä-Nilsson skriver elegant och engagerande men samtidigt med en avspänd distans.

För mig är boken en av de allra bästa i ämnet krigsbarnslitteratur.

En guldstjärna!

Kai Rosnell

Marjatta Höynä-Nilsson: *Censurerad verklighet*. 119 sidor. Lumio förlag. 2007.

Sommarteater om krigsbarn ”Kände att jag måste”

En nyskriven teaterpjäs om ämnet ”Finska krigsbarn” spelas som sommar-teater på Galtströms bruk (strax söder om Sundsvall) och på Länsmuseet Murberget i Härnösand.

Pjäsen heter ”I krigets skugga” och är skriven av **Kerstin Hultin**.

Hon har skrivit teaterpjäser med anknytning till lokal historia sedan tio år tillbaka.

– Jag sökte efter intressant material, för jag ville återvända till Galtströms bruk som har en bra akustik. Så läste jag att bruket använts som flyktingförläggning under kriget, och isen på Skrängstasjön här i närheten användes som landningsbana för flyg vintern 1940, berättar Kerstin Hultin.

Så läste hon in sig på ämnet.

– Jag har nog aldrig blivit så berörd av något jag läst. Mina axlar var blytung under skrivandet i höstas. Det kändes som ett stort ansvar att skriva pjäsen, men jag kände att jag måste.

Kerstin Hultin (bilden) är född 1963 och har inga egna erfarenheter av krigsbarn, men hennes föräldrar och andra äldre personer har berättat, bl a hur man var stygg mot de finska barnen i skolan, och att man försökt hitta dem igen senare i livet.

Uppremiären är spikad till lördag 28 juni kl 15. Pjäsen spelas t o m 13 juli varje dag utom måndag. Det blir också några föreställningar vid Länsmuseet Murberget i Härnösand 6, 7, 8 och 9 augusti.

Kai Rosnell

Tapanis bok klar till våren

”Finska barn på svenska barnhem” är arbetstiteln på min forskning, som beräknas komma i tryckt form under våren.

Boken handlar både om sjuka barns vård på sjukhus, sanatorier och konvalescenthem och om friska barn på kolonier och barnhem. Jag redovisar bakgrund och omfattning av de svenska insatserna och ger många detaljerade beskrivningar av olika inrättningar för finska barn i Sverige.

Materialet är hämtat ur arkiv, tidningar, böcker och från åtskilliga personliga kontakter.

Boken kommer att bli ett nytt standardverk om finska krigsbarn. Den ger en unik beskrivning av en stor svensk hjälpinsats, som räddat tusentals barn till livet.

Tapani Rossi

Gävle-Dala lokalförening Finska Krigsbarn

inbjuder till
**Nordiskt möte för finska krigsbarn och
Riksförbundets årsmöte på
Klockargården i Tällberg 23 – 25 maj 2008**

Fredag 23 maj:

13–17 Registrering, incheckning. 14 Kaffe.
17.30 Middag två rätters. 18.30 Informellt samkväm.

Lördag 24 maj:

8–9 Frukost, övernattande deltagare. 9–11.45
Registrering, incheckning, kaffe nya deltagare. 12–13 Lunch.
13.15–14 Inmarsch: flaggor, Veranda-orkester, kvinnoväsen, sång, tal
14.10–15.10 Föredrag: **Paul Rimmerfors**, barnmottagning.
15.15–16.15 Föredrag: **Hasse Persson**, redaktör SR Gävleborg. 16.20 Kaffe.
16.45–17.30 Årsmöte.
18.30–20.30 Festmiddag tre rätters.
20.30–22 Underhållning. 22 Samkväm, dans.

Söndag 25 maj:

8–9 Frukost. 9–10 Föredrag. 10.30–11 Kaffe.
11.10–11.50 Samkväm och avslutning. 12 Lunch.

Paketpris: fredag–söndag enl. ovan 1.975:-/person i dubbelrum. Tillägg enkelrum 650:-.

Paketpris: lördag–söndag enl. ovan 1.160:-/person i dubbelrum. Tillägg enkelrum 350:-.

Paketpris: lördag–söndag enl. ovan utan övernattning eller annat boende 760:-/person.

Din **bindande anmälan** vill vi ha senast 7 april 2008. Ange datum för ankomst och avresa. Glöm inte namn, adress, telefon och ange om du önskar hämtning med bil från stationen i Tällberg.

Anmälan till: Klockargården +46 (0) 247 – 502 60 ”finska krigsbarn”
Måltider och logi betalar var och en själv på plats vid ankomsten.

Anmälningsavgiften 150 kronor per person betalas senast den 7 april 2008 till Gävle-Dala lokalförening Finska Krigsbarn, plusgiro 92 81 85-8. Ange namn/namnen på talongen

Utställningar finns lördag och söndag samt bokförsäljning.

Lotter säljes 24 maj. Dragning, prisutdelning under festmiddagen.
Skriftliga förfrågningar till: Jouko Rajaniemi, Yxbroäcksvägen 12,
813 91 Hofors eller jouko.rajaniemi@telia.com

Alternativt boende: Siljansgården 0247-50004, Leksands Gästhem 0247-13700, Tällbergs camping 0247-50064 (3 stugor), Leksands Camping 0247-803 13.

Krigsbarnsmöte i Tammerfors

Förberedelserna för krigsbarnsdagarna i Tammerfors 5-7 september 2008 pågår intensivt.

Centralförbundet för krigsbarnsföreningarna i Finland och Birkalands krigsbarnsförening firar gemensamt 10-årsjubileum med ett ambitiöst program. Man har bokat rum för 400 personer på hotell Cumulus. Busstransporter ordnas. Paketpris ca 230 Euro (dubbelrum).

Anmälningsblankett läggs ut på den finska hemsidan www.sotalapset.fi så fort den är klar.

Preliminärt program:

Fredag 5 sept: 7.35 Båten från Stockholm anländer till Åbo. 8.36 Tåg från hamnen till Tammerfors, framme 10.47.

14: Seminarium Krigsbarnsforskning. (Titlarna preliminära.. Översättningar av föredragen löper parallellt på extra screen.)

Nina Santavirta: Resultat av forskningsprojektet.

Pertti Kavén: Nya rön om barnflyttningarnas historia.

Anna-Kaisa Kuusisto-Arponen: Krigsbarnens hemortsidentitet.

Katri Räikkönen: Barnets strategier för att klara sig vid separationstillfället och därefter.

19: Tammerfors stads mottagning i Stadshuset.

Lördag 6 sept: 10-12: Kryssning med förfriskningar, guidad rundtur.

19: Festmiddag med dans på restaurang Hämeensilta.

Söndag 7 sept: 9.30: Gudstjänst. Snabblunch. 12: Jubileumsfest på Tamperetalo, festtalare bl a landshövding **Anneli Taina**.

Preliminära anmälningar kan sändas till **Brita Stenius-Aarniala**, Norrsvängen 6 B 37, FI-002 00 Helsingfors, eller med e-post: baarnial@welho.com

För att boka resa kontakta Freys Resebyrå i Norrtälje.

Tullportsgatan 7, Norrtälje. Tel 0176-55595. www.freysresebyra.se

Förutom flyg och båt till Tammerfors har vi många andra resmål.

Nyheter för vintern är bl a Maldiverna och Dominikanska Republiken.

Håller ”Sotapeili” som musikal?

Jouko Pikkanen satt redan på krigsbarnståget – med lapp om halsen – tillsammans med två äldre syskon. Tåget hade hunnit från Viborg till Kouvola när en konduktör gick genom tåget och plockade av honom.

– Den här gossen ska inte med, sa han.

Det hade kommit telegram från pappan vid fronten att det yngsta barnet skulle stanna hemma.

Så fick Jouko återvända till mamma i Viborg. Syskonen hamnade i Sverige, i trakten av Alingsås.

Känslorna äkta

Men det är inte deras resa eller öde som författaren berättar om i sin bok ”Sotapeili” (*Krigsspegeln*) utan en fiktiv pojke, nioårige Joel. Man märker snart att romanen inte är självupplevd även om mycket är hämtat ur hans egna och syskonens erfarenheter, och syskonens känslor.

Krigsbarnståget bombas, skeppsrättor angriper barnen på båten, Joel är nära att drunkna vid isfiske (utan att grannflickan som lockat honom dit ingriper...) – nej, det känns inte helt

trovärdigt även om det är en bra historia. Men författaren har lagt ner mycket arbete på att alla fakta ska vara korrekta.

Egen skuld

Genom hela boken har Joel en känsla av att själv bära skulden till familjens olyckor: lillebror dör, fadern stupar, han själv skickas bort... Skuld-känslan är utmärkt beskriven.

Romanen är enligt försättsbladet en kärleksroman, och en roman om att klara sig. Kärleken finns nog med, mest som en vag känsla i bakgrunden och på de allra sista sidorna. Men att kalla det en kärleksroman?

Det förklarar Pikkanen med att han räknar med att skriva en fortsättning.

Historien är berättad med mycket humor, men där finns också en hel del tragik.

Svårt språk

Jag har läst många böcker på finska, **Väinö Linna**, **Hietamies**, **Joenpelto** och andra, även facklitteratur, och tycker att jag klarat det bra. Men den här boken vimlar av okända ord på varje sida. Den tog lång tid att läsa ut.

Varför kan han inte skriva enklare, undrade jag.

Men naturligtvis har författaren rätt att skriva som han vill, att hitta på nya ord och vändningar. Det är jag som inte kan uppfatta nyanserna, och min vrede vänds åter mot dem som var skyldiga till att jag förlorade mitt språk: de stora skurkarna Hitler och Stalin.

Jag får vara nöjd med att klara vardagsspråket hjälpligt. Här räckte det inte.

Jag konstaterar bara att finska språket är mycket rikt, med oändliga möjligheter till nybildningar.

Vid ett möte med Jouko Pikkanen i Helsingfors får jag veta att romanen är tänkt att bli en musikal, i så fall den första om ämnet krigsbarn.

– Författaren **Aarni Krohn** skriver texten, musiken komponeras av **Jukka Linkola**, avslöjar Jouko Pikkanen. Men det är osäkert om och när den blir av.

Kai Rosnell

Jouko Pikkanen: *Sotapeili*. Pilot kustannus Oy. 2006.

Fotnot: Aarni Krohn är känd bl a för krigsbarnsromanen ”*Kun viisitoista vuotta vaan...*” (”Vid femton års ålder...”). Han har skrivit många böcker, och librettot till en opera om Klubbekriget. Jukka Linkola är en välkänd jazzpianist, orkesterledare och kompositör; han har skrivit flera musikaler och filmmusik.

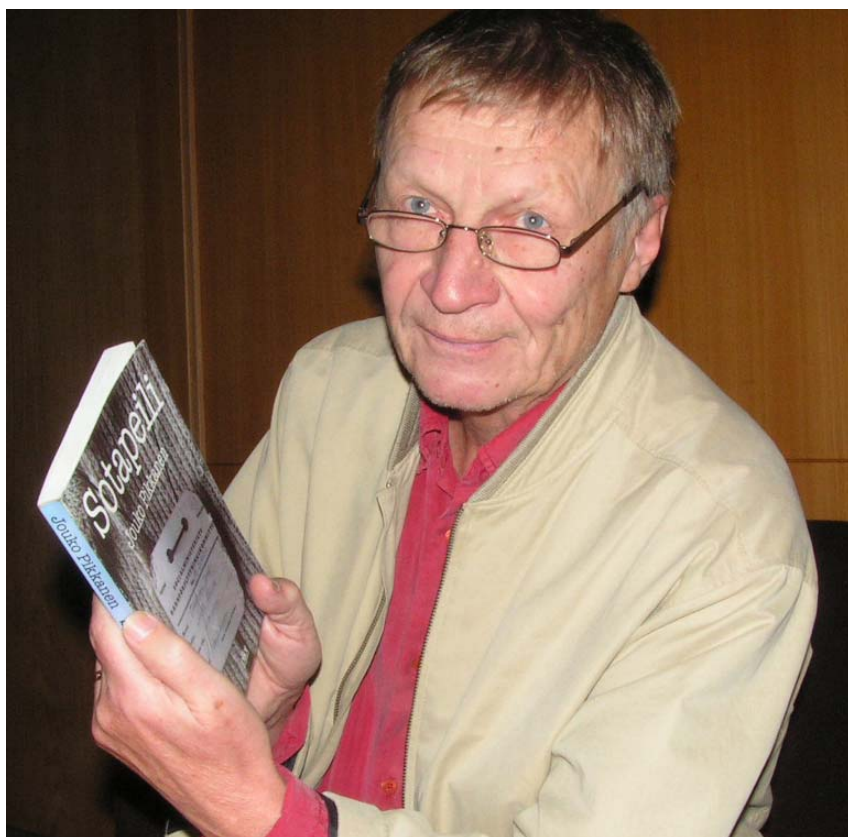
Krohns roman en äventyrsbok

Aarni Krohns roman ”*Kun viisitoista vuotta vaan*” (Vid femton års ålder) börjar som en berättelse om författarens krigsbarnsresa till Sverige. Den innehåller en som det tycks autentisk skildring av resan, t o m advokaten Lars Östberg, han som ”hade hand om det”, är nämnd.

Sedan övergår den till att bli en äventyrsbok där två pojkar får för sig att ”rädda” Viborgs slott från att sprängas i luften.

Boken visar en tidstrogen bild av krigets Finland och de stämningar som rådde då.

K.R.

Jouko Pikkanen hoppas att hans bok *Sotapeili* ska omformas till den första krigsbarnsmusikalen!

Foto: Kai Rosnell

Förhastade slutsatser om särbehandlade krigsbarn i folkskolan

”De finska krigsbarnens svenska skolgång är ett till stora delar outforskat område, trots att skolgången för många upptog en stor del av deras tid här,” skriver **Per Svensson** i en C-uppsats.

Så vitt vi vet var ämnet **helt** outforskat, tills Per Svensson själv tog itu med arbetet. Resultatet publicerades i våras under titeln ”*Krigsbarn i Alvesta – En studie av hur folkskolan i Alvestabygden såg på finska krigsbarn åren 1941-1945.*”

Författaren har undersökt examenskatalogerna från folkskolans klasser 1-6 i de kommuner som numera är Alvesta. Han har undersökt betygen i uppförande och ordning för att möjligen spåra svårigheter med anpassningen, och betygen i kristendom och ”modersmålet”, uppdelat på läsning och skrivning.

Han försöker fastställa giltigheten av några hypoteser som han har ställt upp.

De viktigaste är:

1. De finska krigsbarnen diskriminerades, i form av särbehandling och åsidosättning. Folkskolan medverkade därmed till de finska krigsbarnens förmodade identitetsproblem i vuxen ålder.

2. De finska krigsbarnen klarade ofta inte folkskolans krav för att uppnå godkända betyg i skolämnen kristendomskunskap och modersmålet.

3. De finska krigsbarnens utanförskap i Alvestabygdens folkskolor yttrade sig i lägre betyg i ordning och uppförande än de svenska barnen.

Per Svensson anser att hans undersökning ger belägg för att punkt 1 äger giltighet, att krigsbarnen särbehandlades och diskriminerades.

Det tål att diskutera. Särbehandlingen bestod i att de finska barnen placerades längst ner på klasslistan och markerades med rödpenna, med ett ”F” eller ”Finsk” eller ”Finsk undersåte”.

Hans slutsats håller inte. Särbehandling – ja visst. Men inte diskriminering!

Att de finska namnen hamnade längst ner på klasslistan kan helt enkelt bero på att de inte var mantalsskrivna i Sverige. Och det var inte säkert att de skulle gå i skolan – de kunde kallas hem när som helst. De kanske anmäldes till skolan på ett sent stadium.

Att krigsbarnens namn blev markerade med rödpenna kan bero på osäkerheten bland lärarna hur de skulle hantera dessa ”främmande fåglar”.

Särbehandlingen kan också ha varit positiv: läraren kanske visade särskilt stor omsorg om de finska barnen eftersom de förutsatte att de skulle ha/få problem.

Undersåte-medborgare

Författaren menar också att användandet av uttrycket ”finsk undersåte” förmedlar ”en klar bild av en samhällsyn där människor inte är jämställda”.

Kanske skulle ett sådant uttryck i dag förmedla en sådan bild, men knappast på 1940-talet. Då var ”undersåte” synonymt med ”medborgare” i motsats till ”regent”. Det var den tidens språkbruk utan nedlåtande innebörd. Vi är/ var alla undersåtar.

Per Svensson hävdar också att den svenska folkskolan medverkade till att krigsbarnen, när de återvände till Finland, inte hade samma kunskapsbas och kulturella bas som de barn som stannat i Finland, och därmed bidragit till krigsbarnens anpassningsproblem.

Detsamma kan ju sägas om de svenska hemmen som tog emot krigsbarnen, så det måste väl betraktas som helt naturligt. Ett omvänt förhållande hade varit anmärkningsvärt.

När det gäller hypoteserna 2 och 3 ovan visar undersökningen, enligt Per Svensson, att de underkänns fullständigt. Om de finska barnen utmärkte sig på något sätt i skolan så var det i stället på grund av goda betyg.

Bilagorna i uppsatsen redogör för de finska barnens betyg i de nämnda ämnena. Normen i ordning och uppförande var A, och det fanns bara två fall där ett finskt barn avvek från den.

I kristendom och modersmålet (läsning och skrivning) är de finska barnens betyg genomgående B eller Ba med

något enstaka AB. Men inget Bc (underkänt). Det hade varit intressant att se övriga elevers betyg som jämförelse.

Förmodligen stod sig krigsbarnen bra i konkurrensen, för min erfarenhet av betygen i folkskolan är den att det var ytterligt sällsynt med stort A eller litet a (utom när läraren försökte hjälpa eleven vidare till högre skolor).

Per Svensson verkar imponerad av den finska betygsnivån: ”Betygen... visar hur bra barnen kunde återskapa den absoluta kunskap som de fått presenterad för sig. De finska barnen behärskade det här på minst en godkänd nivå i de ämnen som studerats. Utifrån ett... antagande om att alla barn inte var svenskspråkiga finländare är det en bedrift. Väger man in de erfarenheter av krig och bombningar som barnen bar med sig är bedriften än större.”

Författaren konstaterar också, något överraskande, att de finska barnen hade högre närvaro i skolan än de svenska eleverna, och sjukdagarna är färre för de finska barnen.

Undersökningen är välkommen, men det behövs ännu mer forskning om krigsbarnens skolgång. Uppsatsen är välskriven och visar ett ambitiöst arbete, även om jag inte kan instämma i slutsatsen att barnen ”diskriminerades” i folkskolan.

Möjligen blev de mobbade av kamrater, men det är en annan historia.

Ett beklagligt fel finns i den historiska genomgången av Sveriges tidigare insatser för flyktningbarn. Författaren sprider missuppfattningen att Sverige skulle ha tagit emot 500 spanska barn under inbördeskriget 1937. Han har hittat uppgiften i **Pertti Kavéns** bok ”70 000 små öden”, men den är likväl felaktig: allt var förberett för att ta emot barnen, men de kom aldrig, de stannade i Frankrike. *Kai Rosnell*

Per Svensson: *Krigsbarn i Alvesta – En studie av hur folkskolan i Alvestabygden såg på finska krigsbarn åren 1941-1945.* Växjö universitet, institutionen för humaniora. Historia. C-uppsats. VT 2007.

Kan laddas hem via internet: <http://www.diva-portal.org/vxu/undergraduate/abstract.xhtml?dbid=138>.

Militärt intresse skicka barnen till Sverige

Pertti Kavén redovisar i sin bok "70 000 små öden" hur den offentliga debatten om och ifrågasättandet av barntransporterna, som pågick hösten 1941 i Finland, tystades genom att all negativ publicitet förbjöds den 26 januari 1942. Men redan den 22 januari hade censuren ingripit mot nedvärderande och kritiska utlåtanden om Sveriges välvilliga avsikter och svensk politik.

På något sätt sammanfaller detta med att socialminister **K.A. Fagerholm** den 10 januari besökte Sverige för samtal om nya barntransporter.

Dagarna före besöket kunde man i dagspressen läsa rubriker som **De finska barnen lida brist på nästan allt** (SDS 3.1-42), **Rädda Finlands svältande barn** (SundsP3.1-42), **Att vara barn - det farligaste av allt i Finland just nu** (SkellBl 8.1-42), **Sverigeresa enda utvägen för tiotusentals barn i finska hem** (Barbro Alving, DN 4.1-42)

Jag kommer inte ifrån känslan av att bakom de ödesmättade rubrikerna fanns en från Finland medveten och dramati-

Funderingar...

forts fr sid 6.

i 15 år nu och mycket har förändrats.

Vi har fått information av våra återvändande finska "krigssystem" i Finland och lyssnat till det liv de återvände till som också var långt ifrån enkelt. På båda sidor finns det öden och, sorgligt nog, obearbetade upplevelser, som i vissa fall gett ett permanent trauma som aldrig släppt. Tystnaden gjorde stor skada, men kanske var det ett sätt för familjen att orka gå vidare efter alla förluster under kriget?

Jag tror också på att vi ska prata inte bara om det svåra utan lyfta fram det ljusa, det goda som också finns där.

MN har ofta bett läsekreten delta och komma med sina åsikter. Kom ihåg att alla har rätt till sina upplevelser och ingen ska döma eller ifrågasätta någons känslor, hur udda och märkliga de än kan tyckas!

Doris Emanuelsson

Det har jag sagt hela tiden...

Pertti Kavén har i sin bok "70 000 små öden" liksom i sina många föredrag ständigt hävdad att det ur försörjnings-synpunkt inte varit nödvändigt att sända iväg barnen till Sverige och Danmark.

Under krigsbarnsdagarna i Jyväskylä 2004 framhöll även professorn i historia **Heikki Rantatupa** att försörjningsläget i Finland under fortsättningskriget inte hade behövt ge upphov till barnevakueringarna.

Under arbetet med sin doktorsavhandling har Pertti Kavén kommit fram till att det inte fanns någon möjlighet att försörja barnen i Finland, eftersom Finlands fiender, de allierade, särskilt England, pressade Sverige att avstå från leveranser av livsmedel till Finland.

I vår krigsbarnsbok "Krigsbarns erinran" s. 39 ff har jag gett uttryck för min uppfattning att försörjningsläget var synnerligen osäkert i Finland under kriget. Jag bygger min uppfattning på min egen, min familjs och min släkts erfarenheter som karelska flyktingar men också på vad jag funnit vid genomläsning av svenska riksdagsprotokoll från den aktuella tiden.

Jag är glad att Pertti och jag har kommit till samma ståndpunkt även i denna fråga.

Pentti Käppi

övertygad om att det fanns militära intressen i att minska antalet barn i Finland. **Mannerheim** själv uttalade sitt stöd för barntransporterna och jag har svårt att tro att det var enbart humanitära bevekelsegrunder bakom det stödet.

Med närmare 500 000 finska män i vapenför ålder inkallade fordrades det enormt stora insatser av Finlands kvinnor för att upprätthålla en mängd såväl civila som militära funktioner på hemmfronten.

Redan 1941 hade införts lag om arbetsplikt för kvinnor. I ett sådant perspektiv blir de mindre barnen närmast en belastning. Ju fler finska barn Sverige kunde eller orkade ta emot dess bättre kunde det finska samhället fungera. Och Finland var ett land i krig.

Tapani Rossi

Ny styrelse för Göteborg

Göteborgsföreningen Finska krigsbarn bytte ut hela styrelsen vid sitt årsmöte 23 februari.

Ny ordförande efter Riitta Grundel-Koskinen blev **Kielo Bengtsson**. Hon är auktoriserad rättstolk, arbetar fortfarande dagligen som tolk (Tolkcentralen) i Göteborg. Tidigare har hon arbetat hos polisen som civilanställd.

Hon kom som krigsbarn till Hammenhög på Österlen 1942.

Till styrelseledamöter för två år valdes **Irma Ahlenius**, **Hilkka Engström** och **Kaija Ohlsson**, som gör comeback som kassör.

Styrelseledamöter på ett år blev **Ritva Garre** (sekreterare) och **Pia Skoglund** (vice ordförande).

Till ersättare valdes **Raimo Aro** och **Pertti Laamanen**.

Ny ordförande för Gävle-Dala

Gävle-Dala lokalförening Finska Krigsbarn hade årsmöte och 15-årsjubileumsfest den 16 feb. 2008 i Spraxkya, Borlänge.

Efter årsmötet, som bl.a valde ny ordförande, **Christer Faberstedt**, avnjöt de 50-talet medlemmarna jubileumsmiddagen som **Eira** och **Börje Johnson** proffsigt hade skapat.

Efter maten berättade alla om sina öden som krigsbarn, vilket var varierande.

Allsång lättade upp stämningen och festligheten avslutades med kaffe och hembakat bröd.

Jouko Rajaniemi

Styrelsen för Gävle-Dala lokalförening ser nu ut så här: Ordförande **Christer Faberstedt**, Edsbyn, vice ordf **Pentti Warberg**, Sandviken, sekreterare **Arja Rohlin**, Bollnäs, kassör **Paavo Asikainen**, Gävle.

Övriga ledamöter: **Kaija Asikainen**, Gävle, **Ritva Nordin**, Forsbacka. Ersättare **Vuokko Warberg**, Sandviken.

Representanter till förbundsstyrelsen: Christer Faberstedt, ersättare **Jouko Rajaniemi**.

På gång i lokalföreningarna

Gävle-Dala

Hoforsgruppen träffas sista onsdagen varje månad. Ring Jouko Rajaniemi, 0290-24917, om lokal.

Gästrikgruppen träffas den andra tisdagen i varje månad kl 13 i Gävle på Studieförbundet, Norra Köpmangatan 12 A. Har du frågor, ring Eva Andersson, tel 026-195417.

Hälsinggruppen träffas under 2008 sista måndagen i månaden kl 13 på Studieförbundets lokal, Björkhamregatan 32, Bollnäs. Kontaktperson är Arja Rohlin, tel 0278-40407.

Leksandsgruppen fortsätter sin kursverksamhet under vintern. Ni är hjärtligt välkomna att besöka oss. Ring Marja Hellstenius, tel 0247-34649, eller Oili Moberg, tel 0247-13366.

Tack!

Tack alla ni som svarade på min annons där jag sökte kontakt med er som är från Suojärvi i Karelen. Oerhört givande att få byta erfarenheter, minnen och tankar.

Redaktionen har adressen om någon mer vill höra av sig.

Med vänlig hälsning

Hellevi Gripvall

Hemsidor

Riksförbundets hemsida har adressen www.krigsbarn.se – där finns även länkar till andra webbplatser.

Centraförbundet i Finland har en ny och välskött hemsida med adressen www.sotalapset.fi som är väl värd att besöka, bl a med engagerad debatt.

Grafik: Bo Jonzon.

Göteborg

Medlemsmöten Brf Alberts lokal, Ö Skansg. 8, Göteborg.

Tisdag 18 mars kl 15. Knytkalas.

Onsdag 16 april kl 15.

Onsdag 14 maj kl 15.

Mellansverige

Årsmöte 5 april 2008 på Sjögesta motell utanför Linköping. Start med lunch kl 12.

Ostkusten

Årsmöte på Oskarshamns Folkhögskola 11 mars kl 11. Lunch i matsalen, därefter kaffe och samvaro på Illervägen 9 i Oskarshamn. Anmäl till Leila, tel 0491-77403.

Gotland

Medlemsmöte den 31 mars kl 18.00 i Kafé Björkstugan i Visby. Anmälan till Liisa Raita, tel 0498-33118.

Sydsverige

Årsmöte torsd 13 mars kl 13, Medborgarhuset, Eslöv.

Stockholm

Medlemsmöten i regel första tisdagen i månaden på Kristinehov, Kristinehovsg. 2, kl 14. Anmäl tre dagar före till Hillevi Näsström, tel 08-58017823, eller Soili Andersson, tel 08-822242.

Årsmöte torsdag 13 mars kl 14, Obs. ny dag.

Tisdag 1 april kl 14: Auktion.

Lördag 17 maj: Vårfest med vårbuffé och underhållning. 120 kr.

RFK-info

Riksmötet 2008 arrangeras av Gävle-Dala lokalförening i Tällberg 23-25 maj. Se sidan 11!

Krigsbarnsdagarna i Tammerfors arrangeras 5-7 september 2008. Se info sidan 11!

*Meddela
adressändring*

Porto
betalt

Avs: RFK
c/o Kai Rosnell
Kölångsvägen 10
741 42 Knivsta

B-POST

Sointu hämtades med våld Medaljen sändes tillbaka

"Med anledning av de svåra förhållande till vilka vårt finska fosterbarn Sointu Lönnroos från Borgå med benäget bistånd av såväl Svenska som Finska myndigheter med våld återfördes. Anser jag mig förhindrad att emottaga detta diplom m. m. och anhåller härmed att det återsändes till ursprungsorten".

Diplomet i fråga (se bilden nedan) finns i Hjälpkommitténs handlingar på Riksarkivet i Stockholm. Texten ovan är skriven med maskin nedtill på diplommet. Det är undertecknat Ester Jakobsson.

Jag har hört talas om att barn hämtades med våld från sina fosterföräldrar i Sverige och återfördes till Finland. Men jag har inte lyckats intervjuva någon som varit huvudperson i aktionen.

Ett tungt minne

– Det stämmer, jag blev hämtad med våld från gården på Gotland, berättar

HAR FÖRLÄNATS MEDALJEN
BENIGNITATIS HUMANAE
FINLANDIA MEMOR

SÅSOM BEVIS PÅ ERKÄNSLA
FÖR UPPOFFRANDE ARBETE
FÖR DE NÖDLIDANDE I FIN-
LAND ÅREN 1941-1946

HELSINGFORS, DECEMBER 1946

REPUBLICENS PRESIDENT
J. K. Kaasinen

SOCIALMINISTER Nelli Jarvamaa

Med anledning av de svåra förhållande till vilka vårt finska fosterbarn Sointu Lönnroos från Borgå med benäget bistånd av såväl Svenska som Finska myndigheter med våld återfördes. Anser jag mig förhindrad att emottaga detta diplom m. m. och anhåller härmed att det återsändes till ursprungsorten.
Ester Jakobsson

Sointu, nu med efternamnet **Munter** efter ett giftermål och ännu bosatt i födelsestaden Borgå.

– Dom kom med bil och hämtade mig, jag tror det var folk från socialnämnden. Det blev som det blev, vi grät och höll fast i varandra.

De fick skiljas åt med våld.

– Det är svårt att tänka på det. **Gunnar** och Ester hade inga egna barn, de ville behålla mig, och jag ville inte resa tillbaka till Finland. Men jag var ju bara sju och ett halvt år när det hände...

En lycklig tid

Sointu kom till Gotland 1942 när hon var tre och ett halvt år, och hade hunnit börja skolan när budet om "hemresa" kom. Då hade hon glömt sitt modersmål finskan helt.

– Det var en lycklig tid. Jag hade det mycket bra där, jag ville stanna.

Sointu höll kontakten med fosterhemmet, framför allt med Gunnar som blev änkeman tidigt.

– Jag hälsade på honom när han bodde på ett äldreboende innan han dog, vid nästan 85 års ålder. Han sörjde mig mycket, talade bara om det när vi träffades. Han skrev också ned hela historien fast det blev väl något missförstånd där.

De ville adoptera, de biologiska föräldrarna vägrade.

Ester Jakobsson blev bitter och vägrade ta emot minnesmedaljen "Benignitatis humanae Finlandia memor" som de svenska fosterföräldrarna fick av finska staten. Hon skickade tillbaka den tillsammans med diplommet.

Snabb separation

Sointu och brodern **Keijo** som var krigsbarn i samma by återvände till fat-

Sointu med fosterföräldrarna Gunnar och Ester Jakobsson.

tiga förhållanden i Borgå.

– Vi hyrde i en liten stuga mitt i stan. Mina föräldrar skildes snart efter vår hemkomst. Pappa hade blivit skadad i nerverna i kriget, kunde inte sova på nätterna utan brännvin. Alkoholerna var väl främsta orsaken till skilsmässan. Mamma hade tre jobb samtidigt för att klara oss. Ändå tycker jag att jag hade en ganska bra barndom.

– Allt har väl sin mening här i livet.

Mobbad av fosterbror

– Min bror hade det inte lika bra där han hamnade. Även han gifte sig här i Finland, men när hans fru tog ut skilsmässa flyttade han till Sverige för att glömma.

Brodern hade det ändå ganska bra i sitt fosterhem men mobbades av fosterbrodern. Med sin fostersyster har han upprätthållit kontakten. För en tid sedan drabbades han av en stroke och har delvis förlorat talformågan.

Kai Rosnell

Debattera mera!!!